

Makale Türü: Araştırma

KORE CUMHURİYETİ (GÜNEY KORE) KENTLEŞME DENEYİMLERİ

¹Esengül DANIŞAN

Özet

Kent de mekân gibi toplumsal bir üretilir, fakat bu üretimin nasıl ve ne şekilde olduğu her daim önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Kore toplumu da içinde bulunduğu politik, ekonomik ve sosyal şartlar gereğince hazırlanan ulusal bölgesel kalkınma planları doğrultusunda farklı dönemlerde farklı mekânsal pratiklere ve politikalara ev sahipliği yapmıştır. Kore kentleşmesinin mekânsal örüntüsünü araştırmak ve bunun altında yatan sosyo-ekonomik, politik ve mekânsal pratikleri anlamak bu makalenin en önemli amaçlarından birisidir. Bu bağlamda, kentleşme deneyimleri geleneksel topluma işaret eden hanedan dönemleri, kolonyal kentleşmenin yaşandığı Japon sömürge dönemi ve savaş sonrası ulusal kalkınma planları ile yön verilen kentleşme pratikleri tartışılacaktır. Bu konuyu ele almak çok geniş bir literatür taramasını zorunlu kılmakla beraber, makale Kore kentleşme deneyimlerinin genel karakteristiğini ortaya koymak ve kentleşme alanında derinlemesine analizler ve çalışmalar yapmak isteyenlere bu bağlamda yol göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Planları, Kentleşme, Kore, Sömürgecilik Sonrası, Şehir Planlama.

JEL Kodu: J1, L5, O2, O44, R2.

Urbanisation Experiences of Republic of Korea (South Korea)

Abstract

The city is a social product like space, but how and in what way this production happens has always been a significant question. Korean society has hosted different spatial practices and policies in different periods according to national territorial development plans prepared in distinct eras regarding to the political, economic and social conditions. Understanding the spatial pattern of Korean urbanisation and the socio-economic, political and spatial practices underlying it is one of the most important objectives of this article. In this context, urbanisation experiences of which refer to the traditional society, the dynastic periods, the Japanese colonial period in which colonial urbanization took place, and the post-war urbanisation practices directed through national development plans will be discussed. Although this subject has a wide range of literature, this article aims to show the general characteristics of Korean urbanisation experiences and to guide those who want to carry out in-depth analyzes and studies in this field.

Keywords: Development Plans, Korea, Post-Colonialism, Urbanisation, Urban Planning.

JEL Code: J1, L5, O2, O44, R2.

¹ Dr., Şehir Plancısı, TEİAŞ Genel Müdürlüğü, esenguldansan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4143-3104

GİRİŞ

Kore Savaşı'nın sonlanmasıyla beraber, 1960'lardan itibaren Kore Cumhuriyeti çok kısa bir süre içinde benzeri görülmemiş bir kentleşme hızı ile kentleşme oranını yüzde 39'dan yüzde 91'e çıkarmış bir ülkedir (Choe & Kim, 2001). Bu hızlı kentleşme, ülkenin ekonomik yapısının tarım ekonomisinden endüstriyel ekonomiye geçişi ile tetiklenen kırsal alandan kente göçle mümkün olmuştur. İhracata yönelik büyüme stratejisi, büyük şehirleri ve liman kentlerini çekici hale getirirken, kentlerin genel karakteristiğini etkilemekle kalmamış, hızlı kentleşmenin getirdiği birçok problemi de beraberinde taşımıştır. Özellikle Seul, Busan gibi metropoller kırsal alandan yoğun bir göçe maruz kalırken, kentsel yoğunlukları hızla artmış, sadece Seul'un nüfusu 20 yılda neredeyse üç katına çıkmıştır. Kentleşmenin getirdiği sorunları çözmek, planlı kalkınma ve ekonomik büyümeyi yakalamak için her dönem uzun erimli kalkınma planları hazırlanmış, kentleşme kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Bu süreçte Kore'nin ekonomik ve coğrafi yapısı değişirken, birçok çalışma alanının ilgi odağı olmuştur. Bununla birlikte bugün hala modern Kore'nin kentsel peyzajında savaş öncesi geleneksel Kore'nin izlerini görmek, okumalarını yapmak mümkündür (Lee, 2019: 26). Bir başka deyişle, modern Kore'nin mekânsal pratiklerini, kentleşme deneyimlerini kavrayabilmek; bu örüntülerin altında yatan mantığı anlayabilmek, analiz edebilmek ancak savaş öncesi ve sonrası Kore'yi bütüncül bir yaklaşımla ele alarak mümkün olabilir. Bu bağlamda makale savaş öncesi ve sonrası sosyo-mekânsal, politik ve ekonomik gelişmeler ışığında Kore'nin kentleşme deneyimlerini tartışmayı amaçlamıştır.

Savaş öncesi dönemde, Japon istilasına kadar farklı hanedanların egemenlik mücadelesine tanık olan yarımada, henüz modernleşmemiş geleneksel bir toplumdur ve sosyo-ekonomik, kültürel, mekânsal ve politik özellikleri bu bağlamda şekillenmiştir. Merkezde güçlü bir kralın yönettiği, sosyal sınıflar arası geçişin mümkün olmadığı bu toplumda, kentler de feodal kentlerin özelliklerini taşımaktadır. 1910-1945 yılları arasında Japonya'nın sömürgesi haline gelen Kore yarımadası, Japon koloni hükümetinin politikaları ile şekillenirken, ekonomik sömürünün yanı sıra sosyo-mekânsal asimilasyonun öne çıktığı bir dönem yaşamıştır (Todd, 2014: 1). Bu dönem Kore'nin ulusal sembolü olarak tasarlanmış mekanlar Japon kültürünü ve Japonya'nın yarımada üzerindeki hakimiyetini simgeleyecek şekilde farklı kullanımlara açılmış ya da tahrip edilerek yıkılmıştır. Bununla birlikte, Japon Koloni Hükümetinin mekânsal müdahaleleri Kore modernleşmesinin itici gücü olmuştur. Japon sömürgesinin sona ermesi yarımada beklenen özgürlük ortamını sağlayamamış, aksine 3 yıl süren bir savaş beraberinde getirmiş ve yarımada kuzey ve güney olmak üzere ikiye bölünmüştür. 1945-1953 arasındaki sekiz yıl Kore yarımadasının en kaotik dönemi olarak tarihe geçmiştir (Pratt, 2006: 241). Savaşın bitmesi ve Kore Cumhuriyeti'nin kurulması kentleşme açısından yeni bir dönemi beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda savaş sonrası kentleşme deneyimleri üç farklı dönem olarak incelenmiştir: 1953-1980 dönemi, 1980-2000 dönemi ve 2000-2020 dönemi.

1953-1980 dönemi değerlendirilirken, Güney Kore'nin henüz savaştan çıkmış bir ülke olduğu ve var olma çabası içinde olduğu, Kuzey Kore'yi herhangi bir saldırı olasılığına karşı ciddi bir tehdit olarak

algıladığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bütün dezavantajlarına rağmen ekonomide doğru hamleler yaparak büyüme ve kalkınmanın temellerinin bu dönem atıldığı da unutulmamalıdır. Anılan dönemde ihracata dayalı sanayileşmenin itici lokomotifi olduğu hızlı bir kentleşme yaşanırken, kentsel yoğunluk belli birkaç büyük merkezde toplanmıştır. Bu dönem hazırlanan Birinci Kapsamlı Ulusal Bölgesel Gelişme Planı (1972-1981) ile ekonomik büyümenin temelini oluşturmaya odaklanılırken, bölgesel kalkınma ve büyüme kutbu olmak üzere iki yöntem benimsenmiştir. Bu dönem kentleşme sorunları ile baş edilememiş, gerekli altyapı sağlanamadığı için kentsel gelişme ve büyüme baskılanmaya çalışılırken, kırsal göçü durdurmak üzere kırsal kalkınma planlarına öncelik verilmiştir. 1980-2000 dönemi Kore'nin ciddi bir ekonomik büyüme yakaladığı, kentsel altyapının geliştirilmesine önem verildiği, kentsel yoğunluğun toplandığı merkezlerin kontrol altına alınmaya çalışıldığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde hazırlanan İkinci Kapsamlı Ulusal Bölgesel Plan (1982-1991) ve Üçüncü Kapsamlı Ulusal Bölgesel Plan (1992-1999) ile refah düzeyini yükseltmek, ulusal kaynakları korumak, çevreye duyarlılığını artırmak, ademi merkeziyetçi ulusal kalkınmayı tesis etme amaçları hedeflenmiştir. 2000-2020 son dönemde dünyanın içinde bulunduğu gelişmelere paralel olarak yeni bir tür kentleşme sürecine girilmiştir. Bu dönem hazırlanan dördüncü Kapsamlı Ulusal Bölgesel Plan (2000-2010) ile bu yeni kentleşme süreçleri değerlendirilmiştir. Şehir bölgelerin olduğu bu dönemde, özelleşmiş kentler oluşturulurken, olası bir Kuzey Güney birleşmesi göz önünde bulundurularak politikalar oluşturulmuştur.

Kore'nin savaş sonrası hızla kentleşmesi birçok sorunu beraberinde getirirken, dönemin sosyo-politik ve ekonomik şartları göz önünde bulundurularak hazırlanan kalkınma planları ile bu sorunlar çözülmeye çalışılmış ve çok kısa bir süre içinde gelişmiş ülkelerin refah seviyesine ulaşılmıştır. Kore'nin başarısı kritik dönemlerde yapılan ekonomik hamlelere ve en başından beri üst ölçekli, uzun erimli planlarla çizilmiş bir yol haritasına sahip olmasına bağlanmaktadır. Bu bağlamda, bu makalede farklı dönemin ekonomik, politik ve sosyal şartlarına göre hazırlanan ulusal kalkınma planları Kore'nin başarısını tahlil etmede bir yol haritası olarak alınmış ve incelenmeye çalışılmıştır.

1. SAVAŞ ÖNCESİ KENTLEŞME DÖNEMLERİ

1.1. Hanedan Dönemi

Geçmiş milattan önce 3000'li yıllara dayanan Kore yarımadası, komşuları Rusya, Çin ve Japonya'nın sosyo-ekonomik, kültürel ve politik müdahalelerine her daim açık olmuştur. Savaşlara, asimilasyona maruz kalmış bir coğrafya olarak mekânsal örüntüsü de bu bağlamda farklılaşmıştır. Kore yarımadası 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başlarında 6 milyon popülasyonun yaşadığı ve bunun sadece 20 bininin kente yerleştiği, toplamda 8 şehre ev sahipliği yapan hanedanların güç savaşının sürdüğü bir coğrafya olarak öne çıkmaktadır (Kim, 1999: 42). Geleneksel ilişkilerin süregeldiği, tarımsal üretimin ve ticaretin geçim kaynağı olduğu yarımada toplum soylu aileler, bürokratlar ve edebiyatçılardan oluşan küçük bir elit grup ve bu elit sınıfa hizmet eden büyük bir alt sınıftan oluşurken, şehirler ise idari işlevler ve ticari faaliyetler de dahil olmak üzere sınırlı işlevler üstlenen merkezler olarak öne

çıkılmaktadır (Kim, 1999). Bu geleneksel toplum aynı zamanda katı bir sınıf yapısı ve sosyal sınıflar arası hareketliliğin ve değişimin pek mümkün olmadığı bir toplumdur. Bu sebeple yirminci yüzyılın başlarına kadar Kore, durgun ve değişmeyen kırsal bir toplumu simgeleyen “sabah sakinliği diyarı” anlamına gelen *고요한 아침의 나라* olarak adlandırılmıştır (Kim, 1999: 35). Rugg’a (1972: 330) göre bu dönem feodal ya da geleneksel olarak adlandırılabilir Kore kentlerinin öne çıkan üç özelliği vardır: (i) kentsel işlevlerin birincil kademe kent (ana kent) üzerinde toplanması, (ii) yönetsel işlevlerin öne çıkması, (iii) kısa erimli merkezi aktivitelerin hakimiyet sahibi olmasıdır. Bu özellikler Castells’in feodal toplumunda kır ve kentin öne çıkan özelliklerini de taşımaktadır. Castells’e (1977) göre feodal toplumda, artı-değerin üretildiği mekân kırdır ve bu bağlamda kent mekânı yönetimin, ticaretin, merkezi aktivitelerin bir arada bulunduğu fiziksel bir platformu ifade etmektedir.

Geleneksel bir toplum olan ve geleneksel üretim biçimleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda mekânın da bu bağlamda üretildiği yadsınamaz. Bununla birlikte bu dönem yaşanan hanedanlar arası güç mücadelesi mekânsal pratikleri ve kentsel politikaları doğrudan etkilemiştir. Bu dönem sık karşılaşılan bir uygulama, yarımada hükmeden hanedanın başkenti kendine yakın bulduğu bir başka yere taşınmasıdır. Güçlü bir merkezi otoriteye sahip olunan bu dönemde erk sahibi olarak hanedanlar mekânı şekillendirirken, çok yaygın bir pratik olarak başkentleri taşımışlardır. Bu dönemde öne çıkan Koryo ve Joseon hanedanları kendi başkentlerini kurmuşlardır. Uzak Doğu’nun en gelişmiş metropollerinden biri olan Seul, bu dönem ilk kez Hanyang adı ile 1394’de Joseon hanedanı tarafından pungsu (fengshui), neo-konfüçyanizm, yin-yang ve beş element kanunu ve kutsal dağ ideolojisi olarak adlandırılan geleneksel planlama ilkelerine göre seçilmiş ve tasarlanmıştır (Yoon, 2006: 13). Özellikle pungsu, mimari alanda evlerin ve mezarların yer seçiminde öne çıkan bir pratik olarak yaygın bir biçimde Uzak Doğu’da halen kullanılmaktadır.

1.2. Koloni Dönemi

1910 yılında Japonya’nın Kore yarımadasını ilhak etmesi ve kolonileştirmesi ile kentleşme pratikleri hem koloni dönemi özellikleri kazanmaya hem de Kore toplumu modernleşme pratiklerini deneyimlemeye başlamıştır. Kore’nin Japon istilası altında modernleşmesi tartışmaları da beraberinde getirdi. Bazı araştırmacılar ve akademisyenler bunun Kore yarımadasına bir katkısı olmadığını, Kore’nin kendi modernleşme pratiklerini yaşama fırsatı olsaydı başka türlü gelişmelerin olacağını ve bunun Kore’nin yararına olacağını vurgularken, kimileri ise bunun uzun vadede Kore’ye katkısı olduğunu, endüstrileşmenin temellerinin bu dönem atıldığını savunmaktadır (Ahn 2001; Park et al. 2004 aktaran Caprio, 1981). Shin ve Robinson (1993: 13 aktaran Lee, 2019: 40) Japonların ekonomik sömürü ve kültürel asimilasyonu gerçekleştirme adına henüz kıvılcımlanan Kore modernliğini bastırıldığını savunmaktadır. Bu dönem mekânsal, kültürel, ekonomik, sosyal asimilasyon ve sömürü kent mekânı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Todd’a (2014: 16) göre Seul’ü Japonya’nın sömürge imparatorluğunun sembolü haline getiren beş önemli proje vardır. Bunlar; i) yeni kamusal alanlar yaratmak için şehrin sembolik topografyasını kontrol etmek; ii) manevi asimilasyonu gerçekleştirmek için Japonya’nın ulusal

dini Şinto'nun tapınağını Seul'ün en önemli dağlarından biri olan Namsan'a inşa ederek önemli bir kamusal alan yaratmak; iii) Kore'nin sembollerinden Joseon hanedanının inşa ettirdiği ve Kore ulusunu temsil eden Kyongbok Sarayı'nı, Japon endüstrileşmesinin ne kadar gelişmiş ve Korelilere karşı ne kadar üstün olduğunu göstermek amacıyla bir sergi alanına dönüştürmek suretiyle burayı Japon ulusuna ait bir kamusal alana çevirmek; iv) halk sağlığı ve hijyen için altyapı geliştirmek ve v) Şintoizmi Korelilerin gündelik hayat pratiklerine dâhil etmektir. Diğer bir deyişle, yaklaşık 35 yıl süren koloni döneminde Japon asimilasyonu maddi, manevi ve kentsel (medeniyet, modernite) hayatı asimile etmeye ilişkin olarak sistematik bir şekilde yapılırken, Kore toplumunun sosyo-mekânsal organizasyonu Japon egemenliğini temsil edecek şekilde dönüştürülmüştür. Diğer taraftan kent sakinleri Japon kültürünü onlarla uyum içinde yaşamak ya da manevi değerleri paylaşmak adına değil sadece ekonomik kazanç için kabul etmişlerdir. Lee'ye (2019:91) göre Japon hükümetinin kentin mekânsal organizasyonuna karşı takındığı yıkıcı ve zarar verici tutum Kore tarihini manipüle etmek üzere kurgulanmıştır ve bu mekânsal organizasyonun Japon anakarasındaki uygulamalar taklit edilerek yeniden kurgulanmasının en önemli sebebi, Japon egemenliğinin tüm yarımada benimsenmesini sağlamaktır.

Bu dönem Kore yarımadası üzerinde hakimiyet mekânsal pratiklerle de sağlamlaştırılırken, başkent Seul (o dönem Keijo olarak yeniden adlandırılmıştır) Japon koloni hükümetinin iktidarının temsil mekânı olmaktan kaçamamıştır. Bu dönemde kentleşme oranı kentsel nüfus artışı ve kentsel yerleşimlerin çoğalmasına bağlı olarak hızla artarken; özellikle politika kurumlarının, ulaşım ana hatlarının, yönetsel ve ticari merkezlerin yer aldığı bu kentin yanında, Pyongyang (Kuzey Kore başkenti), Pusan, Incheon, Kusan, Mokpo, Taejon, Kwangju, Chongjin, Shinuiju gibi kentlerde de nüfus artışları yaşanmıştır (Kim, 1999). Kentsel nüfusun hızla artmasıyla özellikle Seul, 1 milyonluk nüfusa sahip büyük bir metropol haline geldi. Goto (1993: 93), Japon hükümetinin sanitasyon sisteminin geliştirilmesi, yolların genişletilmesi, ana arterlerin düzeltilmesi ve yeni yolların inşasına önem verdiğini vurgulamaktadır. Ulaşım ağları demiryolu, karayolu güney kuzey aksı üzerine inşa edilirken güneydeki limanları kuzeye bağlamak amaçlanmıştır. Koloni dönemi kentsel gelişme örüntüsü daha sonra modern kentsel gelişmenin mekânsal yapısına altlık oluşturmuştur (Kim, 1999: 60).

Bunlara ek olarak diğer birçok sömürge ülke gibi Kore'de Japonya'nın hammadde ihtiyacına cevap veriyordu ve bu bağlamda Japonya anakarası ile ulaşımı güçlendirmek amacıyla bir taraftan yeni kentsel yerleşim yerleri deniz limanı olacak şekilde inşa edilirken, diğer taraftan da demiryolları ile Kore yarımadasında bulunan doğal kaynakların sömürülmesi amaçlanıyordu (Kim, 1999: 55). Rugg (1972: 336) sömürge kentlerinin büyümesinin, doğal kaynakların kullanılması ve askeri amaçlar için gerekli sanayi büyümesi amacıyla teşvik edildiğini, Japonların Kore'nin şehirlerini, üretimin ya da kültürel değişimin merkezleri olarak değil, yönetim ve ticari faaliyetler için birer merkez olarak gördüğünü iddia etmiştir. Son olarak, bu makalenin kapsamı dışında olsa da bu dönemin Kore yarımadası ve Kore halkını sosyo-ekonomik, kültürel ve mekânsal anlamda derinden etkilediğini iddia etmek yanlış olmayacaktır. Anılan dönem koloni hükümetinin inşa ettirdiği birçok yapının daha sonra, ulusal kimlik inşası ve koloni

dönemi sosyo-mekânsal etkilerini silmek amacıyla yıktırılması ve bazılarının aslına uygun yeniden yapılması da bu etkilerin kuşaktan kuşağa aktarıldığını göstermektedir.

2. SAVAŞ SONRASI KENTLEŞME DÖNEMLERİ

Bu bölümde Japon koloni döneminin sona ermesi ve Kore Savaşı sonrası dönemde artık kuzey ve güney olmak üzere iki farklı ülkenin kurulduğu Kore yarımadasında, Güney Kore olarak da bilinen Kore Cumhuriyeti'nin kentsel mekânsal politikaları değerlendirilecektir.

2.1. 1953-1980 Dönemi

1953-1980 dönemi, demokratikleşmenin henüz tam olarak sağlanamadığı, siyasi yapısı kaygan bir zemin üzerine kurulduğu bir dönem olarak çıkar karşımıza. 19 Nisan 1960 tarihinde başlayan öğrenci ayaklanması sonucunda 1948'den beri Cumhurbaşkanlığı yapan Syngman Rhee istifa etmesiyle istikrarsız bir döneme girilmiş ve bir sene sonra 1961 yılında askeri darbe gerçekleştirilmiştir (Lee, 1994: 18). Cumhurbaşkanlığı görevine geçen askeri darbeyi gerçekleştiren General Park Chung Hee 1972 yılında iktidarını uzatmak amacıyla anayasayı değiştirtirken, bu değişiklikten 7 yıl sonra 1979 yılında suikaste uğramıştır. Park dönemi, askeri dikta dönemi olmakla eleştirilmiş, siyasi baskılar ağırlaşmış, demokratikleşme gerçekleşmemiştir (Lee, 1994:18). Moon'un (2013: 10) da iddia ettiği gibi Kore 1961'den 1987'ye kadar başkanlarının askeri elitler arasından çıktığı otoriter bürokratik bir devlet olmuştur. Bu dönem yerel yönetimlerin planlar üzerindeki etkisi çok kısıtlıdır ve neredeyse bütün kararlar merkezi otoriteden verilmektedir. Fakat buna rağmen doğru hamlelerle ekonomik yönden olumlu gelişmeler yaşanmış, gelişme ve kalkınmanın temelleri bu dönem atılmıştır. Ulusal bölgesel planlama, hükümet önderliğindeki ekonomik büyüme politikalarıyla birlikte gelişmiştir.

Savaş sonrası büyük yıkıma uğrayan Kore kentleri, hem yurtdışında yaşayıp ülkesine dönen Korelilerin hem de kırdan göçenlerin ilk durağı olurken, yaşanan konut yetersizliği, kentsel işlevlerin büyük ölçüde tahrip olması ve büyük kentlere olan mülteci akını önemli sorunlar olarak öne çıkmıştır (Rii&Ahn, 2002). 1960'ı izleyen yıllar Kore kentleşmesinin çok hızlandığı bir dönemdir. Söz konusu dönemde kentlerin nüfusu hızla artarken, kırsal alandan kentlere yönelik göçlerle birlikte kentler fiziki olarak da hızla büyümüştür. Sanayileşmenin ve ekonomik büyümenin mekânsal organizasyonu da büyük ölçüde etkilediği bu dönem işgücü krizi de problemlerin diğer bir ayağını oluşturmuştur. Kang'a (1998) göre sanayileşme ve toprak reformuyla birlikte tarım arazilerinin küçülmesi itici bir güç olarak kentlere göçü hızlandırırken, kentlerdeki işgücü ihtiyacı da çekici bir güç halini almış ve son tahlilde bu dönem tecrübe edilen mekânsal değişiminin en önemli sebepleri olarak görülmüştür. Kırsal alandan kente gerçekleşen bu büyük göç, kent nüfusunu kısa sürede hızla ve büyük oranda arttırırken, konuttan altyapıya, sağlıktan eğitime birçok sorunu beraberinde getirmiş, Seul'ün nüfusu 1.5 milyon artarak yaklaşık 2.5 milyona ulaşmıştır. Fakat kentsel hizmetler bu ani ve hızlı artışa cevap verememiş, nüfusun

büyük çoğunluğu su, kanalizasyon, ulaşım gibi temel hizmetlerden mahrum 달동네¹ lerde (*daldongne*) yaşamak zorunda kalmıştır. Kırsal nüfus 1966'dan 1971'e kadar yaklaşık 1.5 milyon azalırken, göçle gelen nüfusun büyük kısmı kayıt dışı sektörde kendine yer bulabildi. Kentsel yoksulluğun baş göstermeye başladığı bu dönemde yoksulluk ve işsizlik kronikleşirken *daldongne*ler göçmenlerin konut ihtiyacına cevap veriyordu. Hükümet tarafından sağlanan çimento, çevredeki akarsu ve kumlarla karıştırılıp inşa edilen *daldongne*ler (Cho, 2015) kent yoksulluğunun mekânsal temsili ve bir işgücü sorunu olarak öne çıkmıştır. Bu mahallelerin yakın çevresinde kurulan fabrikalar özellikle tekstil fabrikaları hem ucuz işgücü ihtiyacını karşılamak hem de konutlarda üretimi devam ettirmek üzerine kurulu bir sistem yaratmıştır. Bu gelişmeler kentleşmeye karşı, kentleşmenin endüstrileşmenin nahş bir yan ürünü olduğu ve bu sebeple durdurulması, olabildiğince baskılanması gerektiği yönünde bir algıya sebep olmuştur. Özellikle Park Chung-hee yönetimi (1961-1979) tarafından kentleşme bastırılmaya çalışılmış ve bu bağlamda 1970'li yılların başında hazırlanan Kapsamlı Ulusal Bölgesel Kalkınma Planı kentleşme politikalarını belirlemiştir.

Konut finansmanı da bu dönem için önemli bir çelişki yaratmıştır. Resmi konut finansmanı sektöründe sermaye temininin bulunmaması ve birden fazla konut biriminin mülkiyetini cezalandıran hükümet politikaları, 전세 (*jeonse*) sistemi adı verilen yerli bir konut finansmanı mekanizmasını, mevduat parasına dayalı kiralık bir konut sistemini yaygınlaştırmıştır (Rii&Ahn, 2002). *Jeonse* kiralık mevduat sözleşmesi sistemi, banka kredilerine erişim olmadığında konut sahiplerinin konut yatırımlarını finanse etmek için önemli bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Bu sistemde kiracının apartman dairesinin piyasa değerinin yaklaşık %30-50 oranında bir kısmını kontratın başında ev sahibine ödemesi gerekmektedir (Gelezeau, 2007: 181). Faiz gelirlerinin çok yüksek olduğu bu dönemde ev sahibi bu parayı yatırım amaçlı kullanırken, kiracı da aylık ödemesi gereken kirayı yatırım olarak değerlendirir (en azından teoride) ve gelecekte alacağı ev için birikim yapmış olmaktadır. Söz konusu dönem *jeonse* payı neredeyse %70 oranında artış göstermiştir (Mukoyama, 2011). Bu sistem 1997 sonrası mali serbestleşmenin ardından sorunlu hale gelmiş; *jeonse* kiracılarının büyük bir bölümü, yeterli tasarrufları olmadığı için *jeonse* mevduatlarını finanse etmek için borçlanmıştır. Kiracılar tarafından böyle bir borçlanma, tasarrufa dayanan *jeonse* sisteminin aslında artık çok da iyi çalışmadığını göstermiştir (Bertrand et al, 2016).

Birinci Kapsamlı Ulusal Bölgesel Gelişme Planı'nın (1972-1981) getirdiği en önemli politikalar; sınırlı kaynaklarla büyüme potansiyelinin maksimize edilmesi, yatırım önceliğinin büyük sanayi sitelerine bağlantı yapan otoyollara ve limanlara verilmesi ve büyük sanayi siteleri ile metropol alanların altyapılarının geliştirilmesi olarak belirlendi. Bu planda temel amaç uzun vadeli ekonomik büyümenin

¹ Terminolojide yerine "slum", "squatter house" gibi İngilizce alternatiflerinin kavramın Korece özgün manasını tam olarak karşılamadığı; Türkçe "gecekondu" benzeri, Kore'ye özgü konut dokusu anlamına gelmektedir. Türkçeye "ay mahallesi" olarak çevrilebilir. Ay mahallesi Korece 달동네 (*daldongne*) 달 ay, 동네 ise mahalle anlamına gelmektedir. Bu mahalleler dağ eteklerine kurulduğu için konumları itibarıyla hem kenti hem de gökyüzünü seyretmeye en uygun yerlerdir. Bu bağlamda belki de ayın en güzel görüldüğü yerler *daldongne*'lerdir. Bu sebeple onlara "ay mahallesi" denilmiştir.

temelini oluşturmaktı. Bölgesel kalkınma ve büyüme kutbu gelişimi olmak üzere iki yöntem benimsenmiştir. Bununla birlikte, büyük sanayi komplekslerini genişletme sürecinde, kalkınma odaklı plan, bölgedeki kaynakların sömürülmesine ve doğal çevrenin kirlenmesine neden olmuştur. Bu sebeple, sadece ekonomik büyüme için ulusal toprakların verimli kullanımını değil, aynı zamanda doğal çevrenin korunması ve insan yaşamının planlanmasına da önem verilmiştir. Böylece, kentsel sorunları çözümlenerek doğal çevreyi korumaya ve yaşam ortamını iyileştirmeye çalışılmıştır (KRIHS, 2013). Bu dönem imalat sanayi Seul, Incheon ve Busan kentlerinde yoğunlaşırken, ülkenin güneydoğusu bir sonraki aşama sanayi üssü olarak belirlenirken yeni merkezler yaratmak amacıyla da çelik sanayinin yoğunlaştığı Pohang, otomobil sanayinin kurulduğu Ulsan kentleri geliştirilmiştir. İhracat kaynaklı ekonomik büyüme için gerekli lojistik altyapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu dönem geliştirilen en önemli altyapı çalışması olarak Seul-Busan arasında inşa edilen Kyungbu Otoyolu başkenti en büyük ikinci liman kentine bağlarken, Kore'nin basarisinin sembollerinden biri haline gelmiştir (Moon, 2013: 11). Birinci Kalkınma Planı ile ekonomik gelişmeye koşut olarak bölgesel kalkınma hedeflenmiştir. Ülkenin kuzeyi hızla sanayileşip, kentleşirken; güneyi hala tarımla uğraşmakta ve kırsal alan olarak kaldığı için de göç vermektedir. Fakat bununla birlikte sanayinin yoğun olduğu merkezler birçok kentsel sorunla da uğraşmaktadır.

Kalkınma planı politikaları kapsamında hazırlanan Birinci Kapsamlı Ulusal Fiziki Gelişme Planının (1972-1981) getirdiği en önemli konsept hiç kuşkusuz yeşil kuşak olarak bilinen Gelişmeyi Sınırlandırıcı Kuşaktır (Cho 2002, aktaran Ding&Zhao, 2012: 920). Bu dönem geliştirilen kentsel politikaların büyük şehirlerdeki fiziki büyümeyi ve nüfus artışını durdurmayı amaçladığını savlamak yanlış olmaz. Bu planın öngördüğü diğer önemli bir adım da 1977'de yürürlüğe giren Seul'ün nüfus yoğunluğunu düzenlemeye yönelik, nüfus artışını Seul'den diğer kentlere yönlendirmek amacıyla hazırlanan Seul Nüfusunu Yeniden Dağıtım Planı'dır (Seoul Population Redistribution Plan) (Ding&Zhao, 2012:923). Bunlara ek olarak 1972 yılında Ulusal Arazi Kullanım Yönetimi Kanunu ile arazi kullanımı ve sanayi alanları düzenlenmiş; 1978 yılında beş şehir bölgesel şehir olarak tasarlanmış ve nüfuslarının 200 binden 1 milyona çıkarılması amaçlanmıştır. Bu dönem Seul'de yeni sanayi gelişmeleri kati şekilde yasaklanırken; eğitim ve araştırma alanındaki enstitülere yayılma ve büyüme izni verilmemiştir.

Söz konusu dönem kentlerin büyümesinin baskılanmaya çalışıldığı daha önce vurgulanmıştır. Kentlerdeki fiziki büyüme baskılanırken ve nüfus artışı kontrol altına alınmaya çalışılırken, kırsal alandan yapılan göçler de durdurulmaya çalışılmıştır. 1970 yılında kırsal alandan kente göçü önlemek amacıyla 새마을운동 (*Saemaoul Undong*) denilen Yeni Köy Hareketi programı temel kırsal kalkınma politikası olarak geliştirilmiştir. Yoksul köyleri modernize etmek için ulusal bir hareket olarak başlayan *Saemaoul Undong* programı sayesinde kırsalda yaşam koşulları, üretim esasları ve gelir düzeyi hızla iyileşirken devlet ve çiftçiler arasında üretken bir ortaklık kurulmuştur (Do & Kyaw, 2013). Kore devletinin ihracatı geliştirme ve endüstriyel kalkınma için şirketleri desteklemesine benzer bir şekilde, *Saemaoul Undong* programı ile de kırsal alanda destek politikaları uygulanmıştır. Rekabet ve pazar

ilkesine dayanarak, köylere özerklik verilirken finansal ve teknik destek sağlanmıştır (Do&Kyaw, 2013).

2.2. 1980-2000 Dönemi

Bu dönem siyasal çekişmeler ve darbe ile kurulmuş hükümet ile devam etmiş fakat demokratikleşme çabalarının sonuç verdiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Chun Doo Hwan tarafından 12 Aralık 1979 darbesi gerçekleştirmiş ve iktidarın başına geçmiştir. Bu döneme damgasını vuran uygulamalarının başında sıkıyönetim ilan ederek üniversiteleri kapatması, siyasi faaliyetleri yasaklaması ve basına sansür uygulamaları gelirken, halk bu duruma tepkisini ülkenin genelinde devam eden protestolarla göstermiştir. Gwangju şehrinde protestolar bütün şehre yayılırken, özel kuvvetler Gwangju Demokratikleşme Hareketini durdurmak üzere şehre yollanmıştır. Protestoların, şiddetin ve despot bir idarenin 1987’de kadar devam ettiği ülkede, Seul Ulusal Üniversitesi öğrencilerinden birinin işkenceyle öldürülmesi üzerine ülke çapında büyük gösteriler yapılmıştır. 1987 yılında otoriter bürokratik bir devletten demokratik bir devlete dönüşme yönünde gösterilen çabalar doğrultusunda 29 Haziran Bildirgesi ilan edildi ve devlet başkanını genel ve doğrudan seçim ile belirlemesine karar verilmiştir. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi yönünde adımlar atıldı. Bu bağlamda 1994 yılında yerel yönetimler sistemi restore edilmiştir.

İkinci Kapsamlı Ulusal Bölgesel Plan (1982-1991) bu dönemde hazırlanmıştır. Anılan planın ilk öngörüsü Seul’e dairdir. Söz konusu dönem Seul’ün hala çok yoğun olduğu ve bunu kontrol altına almak üzere politikaların üretildiği bir dönemdir. Öncelikli hedef Seul’de oluşan nüfus yoğunluğunu azaltmak ve kontrol altına almak bu bağlamda diğer bölgelerdeki istihdam fırsatlarını ve kentsel hizmetleri artırarak o bölgeleri birer cazibe noktası haline dönüştürmektir. Bu şekilde göçün yönünü bu bölgelere çevirmek amaçlanmıştır. Plan, uygun büyüklükteki endüstrileri bu bölgelere çekmeyi; konut, su, kanalizasyon gibi altyapı sistemlerini geliştirerek ulusal refah düzeyini yükseltmeyi ve nihayet ulusal kaynakları, ulusal toprakları korumak amacıyla doğal çevrenin tahribatını en aza indirmeyi hedeflemiştir (KRIHS, 2013). Plana ek olarak 1997-2011 yılları arasında Seul için Büyüme Kontrol Edici Yönetim Planı yapılmıştır (Rii&Ahn, 2002:52). Bununla birlikte, önceki dönemlerden farklı olarak artık kentsel gelişmenin ve büyümenin önlenemez olduğunun anlaşıldığı bu bağlamda kentsel altyapının geliştirilmesine dair ciddi yatırım ve teşviklerin yapılmasının zorunlu olduğunun kabul edildiği görülmüştür. 1981 yılında hükümet, kentsel arazi arzını artırmak için kapsamlı bir yasa çıkarmıştır. İnşaat Sahası Geliştirme Teşvik Kanunu (the Building Lot Development Promotion Act) kapsamında hükümet bir alanı bir kalkınma bölgesi olarak belirlediği takdirde, bu alan özel girişimcilere satılmış bile olsa bütün mülkiyet kamulaştırma yetkisi kapsamında değerlendirileceği öngörülmüştür. Bu güçlü kamulaştırma yetkisi Kore Arazi Şirketi (한국토지공사/Korea Land Corporation) ve diğer kamu kuruluşlarına kentsel gelişmeyi hızlandırmak için büyük avantaj sağladı. Bu yetki çerçevesinde Kore Arazi Şirketi, Kore Milli Konut Şirketi (Korea National Housing Corporation) ve yerel yönetimler 1981-2008 yılları arasında yaklaşık 700 kilometre karelik yeni kentsel alan geliştirmişlerdir. 1988-1993 yılları

arasında 2 milyon konut biriminin inşa edilmesi planlanmıştır. 1988 yılında toplam konut biriminin 8 milyondan az olduğu göz önünde bulundurulursa bu plan dönemin şartlarına göre oldukça iddialı bir plan olarak öne çıkmıştır. Bu planın hemen sonrasında çok merkezli bölgesel yapılar geliştirmeyi amaçlayan Üçüncü Kapsamlı Ulusal Bölgesel Plan (1992-1999) hazırlanmıştır. Planın odağını ademi merkezliyetçi ulusal kalkınma oluşturmuştur. Yerel bölgeleri teşvik ederek ulusal bölgenin dengeli gelişimi, küresel standartlardaki değişimi (değişim, iş birliği ve çevresel sağlamlığa odaklanarak) karşılamak için ulusal sınırlar içinde yeni sistemlerin kurulması ve Kore yarımadasında gerçekleşmesi arzulanıyan yeniden birleşme için hazırlanılması ve organize olunması planın önemli maddelerindedir (KRIHS, 2013). Buna ek olarak toprakların korunması, ulusal ve uluslararası şartların değişimini destekleyecek uygun altyapı sistemlerinin oluşturulması, ulusal refahın artırılması, doğal çevrenin korunması, vatandaşların temel ihtiyaçlarının karşılanması, yaşam alanlarının iyileştirilmesi planın diğer maddeleridir. Son olarak plan olası bir Kuzey Güney birleşmesi durumunda bölgesel eşitsizliklerin aşama aşama azaltılmasını hedeflemiştir (KRIHS, 2013). Yine bu plan kapsamında 1989-1996 yılları arasında Seul'un yeşil kuşağının hemen dışında 40.000 ila 100.000 arasında değişen konut biriminin bulunduğu beş yeni ilçe inşa edilmiştir (Rii&Ahn, 2002:63). Kore Arazi Şirketi ve Kore Milli Konut Şirketi kamu ve özel kaynakların geniş çaplı planlamasını ve kitlesel seferberliğini koordine etmiştir. İki şirket, 2009 yılında kamu kurumları arasında verimliliği artırmak amacıyla Kore Arazi ve Konut Şirketi adı altında birleştirilmiştir. 1990-1997 yılları arasında tedarik edilen ortalama yeni konut sayısı yaklaşık 650.000'u bulmuştur (Kim, 2010). Yoğun konut inşaatlarına ek olarak, bu dönem ulaşım ağları yeni yollar ve metro uzantıları, parklar, bölgesel ısıtma sistemi ve diğer kentsel kamu altyapı planları yapılmıştır. Fakat bu yoğun inşaat seferberliği inşaat maliyetlerini arttırmak, kalitesiz işler gibi birçok problemi de beraberinde getirirken, diğer taraftan eşgüdümlü büyük ölçekli planlama kısa sürede benzeri görülmemiş büyüklükte bir konut arzını piyasaya sunabilmiştir. Konut arzının önemli bir kısmına da kentsel yenileme alanları ile cevap verilmiştir. Dünyanın gelişmiş birçok ülkesinde 1960'larda uygulanmaya başlanan kentsel dönüşüm, Kore'de 1990'lara kadar uzanmaktadır. 1980'lerden itibaren kentsel alanların da genişlemesi ile ekonomik getirisi yüksek bölgelerde kalan daldongneler kentsel yoksullukla mücadele etmek adına yeniden geliştirme, kentsel yenileme alanları olarak öne çıkarken, mevcut evler yıkıldı ve yerlerine yüksek katlı konutlar inşa edilmiştir (Cho, 2015). 2000'li yıllarda bu dönem gerçekleştirilen kentsel yenileme projeleri mekân tartışmalarının önemli bir ayağını oluşturmuştur. Cho'ya (2012 aktaran Cho, 2015) göre düşük gelir grubuna ait bir konutun şimdi olduğu gibi yüksek katlı bir apartmandaki herhangi bir daireye dönüştürülmesinin, gerçek bir konut geliştirme politikası olamamıştır. Bu tür yenileme, dönüşüm projelerinde mahallelinin kurduğu enformel bağlar, dayanışma, organik bağlar yok edilmekte ve yoksulluk bireyselleştirilerek baş edilmesi zor bir forma sokmuştur.

2.3. 2000-2020 Dönemi

2000'lere geldiğimizde dünyadaki gelişmelere paralel olarak sosyo-ekonomik, kültürel farklılıklara ve hiyerarşilere mekânsal hiyerarşiler de hızla ve katı bir şekilde eklenmiştir. Bu bağlamda, son 20 yılda yeni bir tür kentleşme sürecinin de içinde girildiği iddia edilmiştir. Bu süreç bize kentleşmenin, kentin değiştiğini, bölgeselleşme yönünde evrildiğini göstermiştir. Öyle ki Birleşmiş Milletler artık bu bölgesel kentler için city-region/şehir bölgeler terimini kullanır olmuştur. Bu dönem birçok yazarın da (Harvey 2006, Castells 2000) belirttiği gibi refah devletinden neo-liberalizme geçişle beraber neo-liberalizmin var olma mücadelesi kutuplaşmayı artırırken, eşitsizlikleri derinleştirmiştir. Kore'de mevcut olan bölgesel eşitsizlik, özellikle Seul ve çevresinde yoğunlaşan kentsel nüfus bu dönem küresel süreçlerin ve ekonomik gücün büyük kentlerde yoğunlaşması, eşitsizliğe, kutuplaşmaya yeni biçimler oluştururken sadece bölgeler arası değil ülkeler arasında da farklı çatışma alanları yaratmıştır. Bu dönemde kentsel bölgesel yönetimi global ekonomik-politik süreçlerde bağımsız değerlendirmek mümkün olamamıştır.

Bu dönem aynı zamanda Kore ekonomisinin güçlü ve istikrarlı olmaya başladığı, sıkıştırılmış büyümenin sonlandırıldığı, belediye sisteminin canlandırıldığı, çevre hususlarının önemsendiği, kurumsal yenilenmelerin olduğu, halkın katılımının artırılmaya çalışıldığı, politik alanın demokratikleştirildiği bir dönem olagelmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak hazırlanan son Kapsamlı Ulusal Bölgesel Plan (2000-2010) ile birlikte özellikle bölgesel gelişme üzerine stratejiler ve çözüm önerileri geliştirilmiştir. En önemli ve birincil hedef olarak dengeli bölgeler yaratma isteği öne çıkmıştır. Bu plan çok çekirdekli ademi merkezîyetçi bölgesel yapı ile bölgeler arasında iş birliğini geliştirmek amaçlanmıştır. Buna ek olarak kendi kendine yeten bölgeler oluşturulması stratejisi ve etkin bir ulaşım sistemi geliştirilmesine öncelik verilmiştir. Planda ayrıca farklı bölgeler için farklı kalkınma modelleri önerilmiştir (Ding&Zahou, 2012: 912). Bunlara ek olarak bu dönem en çok üzerinde durulan hususların başında “koruma” ve “denge” gelmiştir. Ulus, ekonomik büyümeye kıyasla yaşam kalitesi ve çevre ile daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Bunlara ek olarak, ulusal bölgenin korunması ve sürdürülebilir kalkınma daha fazla vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda 21. yüzyılın bütünleşik ulusal bölgenin gerçekleştirilmesi için dört anahtar hedef listelenmiştir: (i) dengeli ulusal bölge, (ii) yeşil ulusal bölge, (iii) açık ulusal bölge ve (iv) birleşik ulusal bölge (KRIHS, 2013).

2006-2020 yılları arasını kapsayan dönem için yeni bir plan hazırlanmazken, dördüncü planda revizyona gidilmiştir. Bu revizyonda altı yeni strateji önerilmiştir: (i) yönetsel, finansal ve kültürel işlevlerin farklı bölgelere dağıtılması ile çok fonksiyonlu idari şehirler, inovasyon şehirleri ve girişimci şehirler oluşturmak, (ii) olası bir Kuzey Güney birleşmesi söz konusu olması durumu göz önünde bulundurularak özellikle sınır bölgelerde kalkınmayı altyapıyı ve işbirliğini geliştirmek, (iii) ülkenin her yerinden erişilebilirliği artırmak için güvenli ve çevre dostu ulusal trafik ağlarını ve entegre altyapıyı oluşturmak, (iv) ülkede dengeli bir gelişme ve yaşanabilir bir kentsel çevre sağlamak için rahat bir insan yerleşimi ortamı oluşturmak, (v) sağlıklı ve yeşil ulusal bölge inşa etmek, su kaynaklarını verimli bir

şekilde yönetmek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için entegre ulusal afet yönetim sistemleri inşa etmek, (vi) yerel sakinlerin ulusal bölgesel kalkınma projelerinin tüm süreçlerine katılmaları için bir temel oluşturarak ademi merkeziyetçiliği güçlendirmektir (KRIHS, 2013). Bölgesel kalkınma stratejilerine ek olarak 2009-2018 yılları arasında düşük gelirli hane halkları için 1.5 milyon yeni konut tedarik etme hedefi ortaya koyulmuştur. Önceki dönemlerde arz yönlü politikaların takip edildiği fakat bunun tek başına tatmin edici sonuçlar sağlayamadığı anlaşıldığı için, düşük gelir grubu hane halkları göz önünde bulundurularak doğrudan nakdi konut yardımı yapma politikaları gündeme taşınmıştır.

SONUÇ

Kore yarımadasının Kore Savaşı öncesi ve sonrası olmak üzere kentleşme politikalarının incelendiği bu makalede özellikle savaş sonrası dönemi takip eden 1960 yılından itibaren ortaya çıkan hızlı kentleşme, önemini yitirmeden günümüze kadar devam etmiştir. Savaş öncesinde Japon istilasına kadar geleneksel toplum olan Kore'nin kentleri ve kentleşme politikaları da bu bağlamda şekillenmiştir. Fakat bununla birlikte modern Kore kentlerinin silüetlerinde hala bu dönemin izlerini bulmak hiç de şaşırtıcı olmamıştır. Japon istilası ile sömürge haline gelen Kore kentleri hem koloni kentlerinin özelliklerini kazanarak asimile olmuş hem de Japonya'nın müdahaleleri ile modernleşme sürecini yaşamaya başlamıştır. Modernleşme sürecinin dışarıdan bir etki ile başlatılmış olması Kore'de her dönem tartışılan bir konu olmuştur. Bu konuda yazarlar arasındaki fikir birliği Kore'nin kendi içsel dinamiklerinden başlayacak bir modernleşmenin Kore'ye özgü nitelikleri olacağı ve böylesinin daha tercih edilir olduğu yönünde olmuştur. Kore Savaşı ile kuzey ve güney olarak ikiye bölünen yarımada bir daha hiç birleşmemiştir. Fakat Güney Kore gelişmiş ülkelerin refah seviyesine ulaştığı, ekonomisini rayına oturttuğu andan itibaren kalkınma planlarında olası bir birleşme üzerine politikalar geliştirmiştir. Savaş sonrasında ihracata dayanan sanayileşme hamlesinin çekici gücüne ek olarak mülteciler, yurtdışı ve yurtiçi göçlerle kentlerin nüfusları hızla artmıştır. Kısa sürede artan nüfus beraberinde birçok kentsel sorunu getirmiştir. Bunların başında konut arzının yetersizliğinden kaynaklanan *daldongne* oluşumları gelmiştir. Bir süre kentleşme sorunlarını çözmek için kentlerin büyümesi kısıtlanmaya, kırsal alanlar cazip hale getirilmeye çalışılmıştır. Fakat sonraki dönemlerde kentsel gelişmenin baskılanamayacağı fark edilmesi üzerine yoğunluğun toplandığı şehirler için büyümeyi sınırlayıcı politikalar geliştirilirken, diğer şehirler cazibe merkezleri haline getirilmeye, ihtisaslaşmış şehirler oluşturulmaya başlanmıştır. Güçlü bir merkezi otoriteye sahip olan Kore'nin demokratikleşmesi ve yerel yönetimleri güçlendirmesi de doğrudan ve önemli bölgesel kalkınma politikaları gerektiren yerel dinamikleri harekete geçirmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise ulus genelinde dengeli bir gelişmenin ulusal bölgesel plan ve bölgesel kalkınma politikalarının esas odağı olması gerektiği yönünde bir görüş benimsenmiş ve bu doğrultuda planlar hazırlanmıştır. Kore'nin henüz 1950'lerde çok yıkıcı bir savaştan çıktığı göz önünde bulundurulduğunda, çok kısa bir süre içinde gelişmiş ülkelerin refah seviyesini yakalamasında doğru zamanda yapılan ekonomik hamlelerin ve uzun erimli kalkınma planlarının önemi daha net anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bertrand R., B., Kim, K. H., and Cho, M. (2016). *Dynamics of housing in East Asia*. John Wiley & Sons, Ltd.
- Caprio, M. E. (2009). *Japanese assimilation policies in colonial Korea: 1910–1945*. Seattle: University of Washington Press.
- Castells, M. (1977). *The urban question a Marxist approach*. (Trans. A. Sheridan). London: Edward Arnold, Ltd.
- Castells, M. (2000). *The rise of the network society: The information age*, Vol 1. London: Blackwell.
- Cho, O. L. (2015). Baeksamaeurui gongdongchemunhwa: Dosibinminui golmongmunhwa. *Bigyomunhwayeongu*, 21(1), 51-85.
- Choe, S. C. & Kim, W. B. (2001). Globalization and urbanization in the Republic of Korea. (Ed.) S. Yusuf. In *facets of globalization: International and local dimensions of development*. World Bank discussion paper; no.415. Washington, DC: World Bank. Retrived from <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/14014>. (Erişim Tarihi: 30.05.2020).
- Ding, C& Zhao, X. (2012). Urbanization in Japan, South Korea, and China: Policy and reality. (Eds.) N. Brooks, K. Donaghy, and G. J. Knaap. In *the Oxford handbook of urban economics and planning* (pp. 906-931). New York: Oxford University Press
- Do, H. H & Kyaw Z. T. (2013). Capacity building for rural leadership: Saemaul undong textbook development. In *2013 knowledge sharing program with Myanmar I: Strengthening policy analysis capacity for economic development in Myanmar* (pp.166-208). Korea Development Institute, Ministry of Strategy and Finance, Republic of Korea. http://www.kdi.re.kr/kdi_eng/publications/publication_view.jsp?pub_no=14548. (Erişim Tarihi: 30.05.2020).
- Dunbar, J. (2020). Destruction of a 'moon village', the Korea times. *Sun* (May 17, 2020), Retrieved from https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2017/06/703_230477.html. (Erişim Tarihi: 17.05.2020).
- Gelezeau, V. (2007). Korean modernism, modern Korean cityscapes, and mass housing development: Charting the rise of Ap'at'ü Tanji since the 1960s. (Eds.) R. F. James, E. H. P. Köllner, and S. Pares. In *Korea yearbook, 2007: Politics, economy and society* (pp. 165-186). Leiden: Koninklijke Brill NV.
- Goto, Y. (1993). A historical study on the construction of street network in "Keijo" (Seoul at present). *Historical Studies in Civil Engineering*, 13, 93-104.
- Harvey, D. (2006). *Spaces of global capital*. London: Verso.
- Lee, H. C. (1994). Siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel açıdan Türkiye-Kore ilişkileri. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kang, M. G., (1998). Understanding urban problems in Korea: Continuity and change. *Development and Society*, 27(1), 99-120.
- Kim, S. W. (2010). *Korea exports knowhow on housing urban mass*. Retrived from http://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2018/11/291_68295.html. (Erişim Tarihi: 20.05.2020).
- Kim, Y. W. (1999). Industrialisation and Urbanisation in Korea. *Korea Journal*, 39(3), 35-62.
- Korea Research Institute for Human Settlement (KRIHS) (2013). *2012 modularization of Korea's development experience: National territorial and regional development policy: Focusing on comprehensive national territorial plan*.
- Lee, H. K. (2019). *“difficult heritage” in nation building South Korea and post-conflict Japanese colonial occupation architecture*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Moon, J. H. (2013). *the Korean governance of territorial planning -changing features and challenges- presentation at tepav, symposium on governance of sustainable city development*. Retrieved from https://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1387206146-5.Jeong_Ho_Moon.pdf. (Erişim Tarihi: 30.05.2020).
- Mukoyama, H. (2011). The deterioration of South Korean real estate market and the response of the government. *RIM Pacific Business and Industries*, 11: 1-23.

- Pratt, K. (2006), *Everlasting flower: A history of Korea*. London: Reaktion Books, Ltd.
- Reinfeld, W. (1997). Tying infrastructure to economic development: The Republic of Korea and Taiwan (China). (Ed.) A. Mody. In *Infrastructure strategies in East Asia the untold story* (pp. 1-26). Washington, D.C.: The International Bank for Reconstruction and Development.
- Rii, H. U. & Ahn, J. S. (2002). Urbanisation and its impact on Seoul, Korea. (Eds.) I. Douglas & Huang, S. L. In *urbanization East Asia and habitat II* (pp. 47-70). Taipei: Chung-hua Inst. of Economic Research.
- Rugg, D. S. (1972). *Spatial foundations of urbanism*. Dubuque, Iowa: William C. Brown.
- Schwekendiek, D. (2016). *South Korea: A socioeconomic overview from the past to present*. London : Transaction Publishers.
- Todd, H. A. (2014). *Assimilating Seoul: Japanese rule and the politics of public space in colonial Korea, 1910–1945*. Berkeley, Los Angeles, and London: University of California Press.